

İBNÜ'N-NÂZİM'İN ŞİİRLE İSTİŞHÂDDA BULUNMASI: MECRÛRÂT ÖRNEĞİ IBNU'N-NÂZİM'S COLLABORATION WITH POETRY: THE AL- MECRÛRÂT EXAMPLE

Dr. Yusuf ÇAKIR

Diyanet İşleri Başkanlığı, Trabzon, Beşikdüzü İlçe Müftülüğü

yusuf_cakir15123@erdogan.edu.tr, <https://orcid.org/0009-0003-7632-6509>

ÖZET

Nakli delillerden biri olan şiir, Arapçanın kurallarını belirlemede önemli bir yere sahiptir. Dilciler eserlerinde şiirlere bolca yer vermişlerdir. Nahvin ana konularını merfû'ât, mansûbât, mecrûrât ve tevâbu' şeklinde dört ana bölüme ayırmamız mümkündür. Şiirle alakalı müellifin görüşlerini aktarırken zikredilen dört ana bölümü incelemek büyük önem arz etmektedir. Makalenin sınırlarını da dikkate alarak her bir bölümü müstakil bir araştırmada sunmak kaçınılmazımızdır. Ele alınan bu araştırmada 640/1242-686/1287 yılları arasında yaşayan, nahve dair eserleri bulunan ve *Elfiyye*'nin de en önemli şârihlerinden olan İbnü'n-Nâzım'ın mecrûratla ilgili istişhâdda bulunduğu şiirler üzerinde olacaktır. Müellif nahivle alakalı eserlerinde mecrûrata dair 36 şairin 53 adet şiirini delil olarak kullanmıştır. Zikredilen şairlerin 8'i cahilî, 8'i muhadramûn ve 20'si islâmî dönemi ait şairler olduğu tabakât kitaplarına bakılarak tespit edilmiştir. Ayrıca şairi belli olmayan 20 adet şiirle de istişhâdda bulunmuştur. Müellif mecrûrat ana konularını harfî cerler ve izâfet olarak ifade etmiştir. Yapılan bu araştırmada yukarıda zikredilen sıralamaya uyulmuş, her bir bölümle alakalı beşer örnek vermekle yetinilmiş, gereksiz detaylardan kaçınılmış, şiirlerin anlamları doğru aktarılmaya çalışılmış, bahirleri hakkında bilgiler verilmiş, araştırmanın sonunda ele alınan kaynaklar zikredilmiş, konuyla alakalı genel bir değerlendirme yapılmış ve tüm şairlerin isimleri ait oldukları dönemleri bir tablo olarak ekler bölümünde gösterilmiştir. Bu araştırmada, İbnü'n-Nâzım'ın mecrûrât konusunda yararlandığı şiirleri derlemek, hangi amaç için kullandığını tespit etmek ve kısa ve öz bilgilerle açıklamak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili, İbnü'n-Nâzım, Sarf, Nahiv ve Mecrûrât.

ABSTRACT

Poetry, as one of the transmitted proofs, holds an important place in establishing the rules of the Arabic language. Linguists have frequently included poems in their works. It is possible to divide the main topics of grammar into four main sections: al-marfû'ât, al-mansûbât, al-mecrûrât and et-tewâbu'. Examining these four main sections is crucial when presenting the author's views on poetry. Considering the limitations of this article, presenting each section in a separate study is unavoidable. This study will focus on the poems cited by Ibnu'n-Nâzım, who lived between 640/1242 and 686/1287, authored works on grammar and was one of the most important commentators of the *Elfiyye* school, regarding the genitive case. In his works on grammar, the author used 53 poems by 36 poets as evidence concerning the genitive case. It has been determined from biographical dictionaries that 8 of the mentioned poets belong to the pre-Islamic period, 8 to the Muhadramun (the early Islamic period), and 20 to the Islamic period. Additionally, 20 poems whose authors are unknown have been used as evidence. The author expressed the main themes of the al-mecrûrât

(prepositions) as prepositions and possessive constructions. This research adheres to the aforementioned order, provides five examples for each section, avoids unnecessary details, attempts to accurately convey the meanings of the poems, provides information about their meters, cites the sources used at the end of the research, offers a general evaluation of the topic, and presents the names of all the poets and their respective periods in a table in the appendices. This research aims to compile the poems that Ibnu'n-Nâzım, used in the study of mecrûrât, to determine the purpose for which he used them, and to explain them concisely.

Keywords: Arabic Language, Ibnu'n-Nâzım, Sentax, Grammar and al-Mecrûrât.

1.GİRİŞ

İbnü'n-Nâzım 640/1242 senesinde Dımaşk'ta doğdu (Özbalıkçı, 2000: 21./168). Babası İbn Mâlik (ö. 672/1274)'ten nahiv, sarf, mantık ve benzeri dersler aldı, bir müddet Ba'lebek'te yaşadı, daha sonra Dımaşk'a tekrar geri döndü (İbn Mâlik, 1977: 38; İbnü'n-Nâzım, 2000: Mukaddime/5-6; es-Safedî (ö. 746/1363), 2000: 1/165-166; es-Süyûtî (ö. 911/1505), 1979: 1/225). İbn Cemâa Bedreddin (ö. 733/1333), İbnü'z-Zemlekânî (ö. 727/1327) ve benzeri âlimlerin yetişmesine katkısı oldu (İbnü'n-Nâzım, 2000: Mukaddime/8; İbnü'l-İmâd (ö. 1089/1679), 1986: 7/696; Kehhâle (ö. 1407/1987), 1957: 11/239). *el-Mişbâh fî İhtîşâri'l-Miftâh, Ravzu'l-Ezhân fî'l-Me'ânî ve'l-Beyân, Şerhu'l-Elfiyye, Şerhu'l-Hulâşa, Şerhu'l-Kâfiye ve Şerhu'l-Lâmiyeti'l-Ef'âl* gibi eserleri kaleme aldı (İbnü'n-Nâzım, 2000: Mukaddime/8-11; es-Süyûtî, 1979: 1/225; Bağdatlı İsmâil Paşa (ö. 1339/1920), 2017: 2/135; Kehhâle, 1957: 11/239). 686/1287 tarihinde Dımaşk'ta vefat etti (İbnü'n-Nâzım, 2000: Mukaddime/5-6; es-Süyûtî, 1979: 1/225; İbnü'l-İmâd, 1986: 7/696; Serkîs (ö. 1351/1932), 1928: 234; Kehhâle, 1957: 11/239; Özbalıkçı, 2000: 21./168).

Yukarıda hayatı hakkında kısa, öz bilgiler verilen İbnü'n-Nâzım'ın mecrûrât konusunda şiirle istişhâdını ifade etmek için eserlerinde kapsayıcı bir çalışma yapılacak, tespit edilen şiirlerin şairleri araştırılacak, şairi belli olmayan şiirler açıklanacak, şairlerin cahilî, muhadramûn ve islâmî gibi hangi döneme ait oldukları belirtilecek, daha önceki çalışmalarımızda örnek olarak verilen şiirler özgünlük adına imkânlar dâhilinde tekraren zikredilmeyecek, misal olarak verilen şiirlerin bahirleri de aktarılacak ve en fazla her bir örnekle alakalı 5 kaynak eser gösterilecektir. Araştırmanın geneli hakkında bir değerlendirme yapılacak, müracaat edilen kaymaklar eserin sonunda zikredilecek ve ekler bölümünde şiir ve şairleri ifade eden bir tablo yer alacaktır.

1.1. İbnü'n-Nâzım'ın Mecrûrât Konusunda Şiirle İstişhâdı

İbnü'n-Nâzım, mecrûrât konusunu iki ana başlıkta ele almıştır. Bunlar şunlardır: Harfî cerler ve izâfet konularıdır. Her bir ana bölümle alakalı beşer örnek verilecek, her bir misalle alakalı en fazla 5 kaynak gösterilecek, zikredilen şiirlerin hangi şaire ait olduğu ifade edilecektir. Zikredilmeyen diğer misallerin bulunduğu eserler, cilt ve sayfa numaralarıyla birlikte ekler bölümünde tablo olarak sunulacaktır. Ayrıca tüm şairlerin isimlerden ve ait oldukları dönemlerden ekler bölümünde bahsedilecektir.

1.1.1. İbnü'n-Nâzım'ın Harfi Cerler Konusunda Şiirle İstişhâd

harfi cerrinden sonra اُنْ edatının hazfedilmesi gerekirken zikredilmesine şu şiiri delil gösterir:

فَقَالَتْ أَكُلُّ النَّاسِ أَصْبَحَتْ مَايَحًا
لِسَانَكَ كَيْمَا أَنْ تَقَرَّ وَتَخْذَعَا.
(الطويل)

“Dilini o kadar mı cömertçe kullandın ki, herkesi aldatıp saptırabiliyorsun?” dedi.” Örnek verilen şiir Cemîl (ö. 82/701)’e aittir (es-Sîrâfî (ö. 368/979), 2008: 1/35; İbn Yaîş, (ö. 643/1245), 2001: 5/130; İbn Uşfûr el-İşbilî (ö. 669/1270), 1980: 60; İbn Mâlik, 1986: 1533; İbnü'n-Nâzım, 2000: 256).

harfi cerrdir, kendisinden sonra اُنْ edatı gelmiştir ve hazfedilmesi gerekirken zikredilmiştir (İbnü'n-Nâzım, 2000: 256).

لَعَلَّ'nin harfî cerr olabilmesini şu şiirle delillendirir:

لَعَلَّ اللَّهُ فَضْلَكُمْ عَلَيْنَا
بِشَيْءٍ أَنْ أَمَكُّمُ شَرِيْمُ
(الوافر).

“Belki de Yüce Allah seni bize üstün kılmış ve sana ikramda bulunmuştur, çünkü annen Şerîm’dir (şair alay etmek ve eğlenmek için bu ifadeleri kullanmıştır. Aslında zikredilen kişi kötüdür).” Zikredilen şiirin şairi belli değildir (İbnü's-Sikkî (ö. 244/858), 1998: 261; İbn Mâlik, 1986: 784; İbnü'n-Nâzım, 2000: 256; Ebû Hayyân el-Endelüsî (ö. 745/1344), 1996: 5/181; el-Murâdî (ö. 749/1348), 1992: 584).

لَعَلَّ cerr edatıdır, son harfinin harekesini kesre ya da fetha olması mümkündür, الله lafzı mecrûrdur ve âmili لَعَلَّ'dir (İbnü'n-Nâzım, 2000: 256).

Harfi cerr olan lâm (اللام)ın ta‘lîl manasında kullanılabilmesine şu şiiri delil getirir:

وَأَيَّيَ لَتَعْرُونِي لِيَذْكُرَاكِ هَزَّةً
كَمَا انْتَقَصَ الْعُصْفُورُ بِلِلَّةِ الْقَطْرِ.
(الطويل).

“Gerçekten, senin hatıran, yağmurdan ıslanmış bir serçenin titremesi gibi beni sarıyor.” Bahsi geçen şiir Ebû Sahr el-Hüzeli (ö. 80/700)’ye aittir (İbn Mâlik, 1990: 2/372; İbn Saîd el-Mağribî (ö. 685/1286), 2020: 62; İbnü'n-Nâzım, 2000: 262; İbn ‘Akîl (ö. 769/1367), 1980: 3/20; Nâzırü'l-Ceyş (ö.778/1376), 2007: 1880).

لِيَذْكُرَاكِ ifadesindeki lâm (اللام) harfî cerrdir, kendisinden sonra gelen kelimeyi mecrûr yapmıştır ve ta‘lîl manası taşımaktadır (İbnü'n-Nâzım, 2000: 262).

Harfi cerr olan bâ (الباء)ın tab‘îz anlamında kullanılmasını şu şiirle delillendirir:

فَلْتَنَمْتُ فَاهَا أَحَدًا يَقْرُونَهَا
شُرْبَ النَّزِيفِ بِبَرْدِ مَاءِ الْحَشْرِجِ.
(الكامل).

“Kuyudan taze su içen ateşli bir adamın sudan mahrum kalması gibi, örgülerinden tutarak onu öptüm.” Misal verilen şiir ‘Ömer b. Ebî Rabî‘a (ö. 93/711-12)’ya aittir (el-Halîl

(ö. 175/791), 2007: 6/254; Ebû İbrâhîm el-Fârâbî (ö. 350/961 [?]), 1974: 2/23; İbn Sîde (ö. 458/1066), 1996: 4/396; el-Ukberî (ö. 616/1219), 1969: 4/105; İbnü'n-Nâzım, 2000: 263).

بَرَدِ lafzındaki bâ (البَاء) harfî cerdir, kendisinden sonra gelen kelimeyi mecrûr yapmıştır ve tab'iz anlamındadır (İbnü'n-Nâzım, 2000: 263).

عَنْ harfî cerrinin بَعْدَ manasında kullanılmasına şu şiiri delil gösterir:

لَيْنُ مَنِيَّتَ بِنَا عَنْ غِبِّ مَعْرَكَةٍ
لَا تُلْفِنَا عَنْ دِمَاءِ الْقَوْمِ نَنْتَقِلُ.
(البسيط)

“Eğer size verdiğimiz bir savaştan sonra bizimle karşılaşırsanız, intikam almayacağız, kendimizi inkâr etmeyeceğiz ve öldürdüklerinizin kanından dolayı özür dilemeyeceğiz.” Zikredilen şiir A'shâ (ö. 7/629)'ya aittir (Ebû İbrâhîm el-Fârâbî, 1974: 2/417; İbn Mâlik, 1986: 809; İbnü'n-Nâzım, 2000: 264; el-'Aynî (ö. 855/1451), 2010: 1227; İmîl Ya'kûb, 1996: 6/252)

عَنْ ifadesindeki عَنْ harfî cerdir, kendisinden sonra gelen lafzı mecrûr etmiştir ve بَعْدَ manasındadır (İbnü'n-Nâzım, 2000: 264).

1.1.2. İbnü'n-Nâzım'ın İzâfet Konusunda Şiirle İstişâdı

Yapılan izâfetin fi (في) manasında olmasını şu şiirle delillendirir:

تَسَائِلُ عَنْ قَرْمِ هَجَانٍ سَمِيدَةٍ
لَدَى الْبَاسِ مِقْوَارِ الصَّبَاحِ جَسُورِ.
(الطويل)

“Asil, cömert, cesur, zor zamanlarda metanetli, sabahları savaşılan adamı ve yiğit savaşıyor.” Bahsi geçen şiir Hassân b. Sâbit (ö. 60/680 [?])'e aittir (İbn Mâlik, 1990: 3/222; İbnü'n-Nâzım, 2000: 273; İbnü's-Sâiğ (ö. 720/1320), 2004: 275; Nâzirü'l-Ceyş , 2007: 3156; Muhammed Hasan Şürrâb (ö. 1434/2013), 2007: 1/541).

مِقْوَارِ الصَّبَاحِ lafzı isim tamlamasıdır, مِقْوَارِ muzâftır, mecrûrdur, الصَّبَاحِ muzâfu ileyhdur ve yapılan izâfette fi (في) manası vardır. Şöyle takdir edilir: مِقْوَارٌ فِي الصَّبَاحِ (İbnü'n-Nâzım, 2000: 273).

Müzekker olan muzâfin müennes olan muzâfu ileyhe uymasına şu şiiri delil getirir:

مَشَيْنَ كَمَا اهْتَزَّتْ رِمَاحٌ تَسْقَهُتْ
أَعَالِيهَا مَرُّ الرِّيحِ النَّوَاسِمِ.
(الطويل)

“Yürüdükleri zaman sanki dikilmiş mızraklar gibi sallanırlar ve eğilirler, rüzgârlar üzerlerinden geçer, böylece sallanırlar ve eğilirler.” Örnek verilen şiir Zü'r-Rumme (ö. 117/735)'ye aittir (Sîbeveyhi (ö. 180/796), 1988: 1/52; el-Müberred (ö. 286/900), 1994: 4/197; İbnü's-Serrâc (ö. 316/929), 1996: 2/72; İbnü'l-Enbârî (ö. 328/940), 1999: 2/189; İbnü'n-Nâzım, 2000: 276).

مَرْ merfûdur, fâildir, müzekkerdir ve aynı zamanda muzâftır. الرَّيَّاحُ ifadesi müennestir; çünkü gayr-ı akıl çoğuldur, müfred müennes hükmündedir, mecrûrdur ve muzâfu ileyhtir. تَسْقَهُتْ mâzi fiildir, sonunda müenneslik tâ (التَّاءُ)'sı vardır ve muzâfu ileyhe göre hareket etmiştir. Müzekker fâil ve muzâf olan مَرْ kelimesi muzâfu ileyhine uyarak fiilin durumunu müennese çevirmiştir (İbnü'n-Nâzım, 2000: 276).

Nadiren de olsa لَبَّيْ ifadesinin zâhir isme muzâf olabildiğini şu şiirle delillendirir:

لَبَّيْ دَعَوْتُ لِمَا نَابَيْي مَسُورًا

فَلَبَّيْ فَلَبَّيْ يَدَيَّ مَسُورًا.

(المتقارب).

“Ben ona yalvardım, o da bana cevap verdi. O karşılık verirken ben de ona icâbet edilmesi için dua ettim.” Zikredilen şiirin şairi belli değildir (İbn Cinnî (ö. 392/1002), 1993: 747; Ebû Ali el-Merzûkî (ö. 421/1030), 2003: 874; İbn Sîde, 1996: 4/156; İbn Mâlik, 1986: 932; İbnü'n-Nâzım, 2000: 278).

لَبَّيْ tamlamasında لَبَّيْ genellikle zamire muzâf olurken zikredilen örnekte zâhir isim olan يَدَيَّ'e muzâf olabildiği (İbnü'n-Nâzım, 2000: 278).

حَيْثُ lafzının kural dışı olarak müfred bir kelimeye muzâf olabildiğine şu şiiri delil gösterir:

وَنَطْعُنُهُمْ تَحْتَ الْخُبَا بَعْدَ ضَرْبِهِمْ

بِيبِضِ الْمَوَاضِي حَيْثُ لَيَّ الْعَمَائِمِ.

(الطويل).

“Biz de onların arasına mızraklarımızla vuruyoruz; çünkü başlarına keskin kılıçlarla vurulduktan sonra aldıkları bıçak yaralarından kurtulamıyorlar.” Bahsi geçen şiir Ferezdak (ö. 114/732)'a aittir (İbn Mâlik, 1986: 938; a.mlf., 1990: 2/232; İbnü'n-Nâzım, 2000: 279; Nâzırü'l-Ceyş, 2007: 2003; el-'Aynî, 2010: 1311).

حَيْثُ ifadesinde حَيْثُ lafzı kural dışı olarak müfred bir kelime olan لَيَّ'ye muzâf olmuştur (İbnü'n-Nâzım, 2000: 279).

حِينَ edatının cümleye muzâf olabildiğine şu şiirle delillendirir:

عَلَى حِينَ عَاتَبْتُ الْمَشِيبَ عَلَى الصَّبَا

وَقُلْتُ أَلَمَّا أَصْبُ وَالشَّيْبُ وَازِعُ.

(الطويل).

“Yetiştiği yerleri bilmek istiyordu ve sevdiğini hatırladı, ağladı ve kederi ona geri döndü, bu yüzden kendi kendine şöyle dedi: “Artık uyanmanın ve sevdiğinle yaşadıklarının senden kaybolmasının zamanı geldi.” Misal verilen şiir Nâbiğa ez-Zübyânî (ö. 604 [?])'ye aittir (İbn Yaîş, 2001: 2/180; İbn Mâlik, 1990: 3/255; İbnü'n-Nâzım, 2000: 281; eş-Şâtubî (ö. 790/1388), 2007: 4/75; el-Cevcerî (ö. 889/1484), 2004: 240).

حِينَ cümlesinde حِينَ edatı cümleye muzâf olabildiği (İbnü'n-Nâzım, 2000: 281).

2. SONUÇ

İbnü'n-Nâzım'ın 'Accâc (ö. 69/715), A'sâ, Ferezdak ve Rü'be b. el-'Accâc (ö. 145/762)'dan üçten fazla şiir naklettiği görülmüştür. Delil olarak kullandığı 20 şiirin şairinin belli olmadığı müşahede edilmiştir. Ayrıca istişhâdda bulunduğu şiirlerin şairlerinin cahili, muhadramûn ve islâmî döneme ait oldukları ve muvelledûn dönemi ait şairlerin bulunmadığı gözlemlenmiştir. Örnek verilen şiirlerin şairleri A'sâ, Cemîl, Ebû Sahr el-Hüzelî, Ferezdak, Hâssân b. Sâbit, Nâbiğa ez-Zübyânî, 'Ömer b. Ebî Rabî'a ve Zü'r-Rumme'ye ait olduğu ve iki şiirin şairi belli olmadığı tespit edilmiştir. Misal verilen şiirlerin bahirleri basît (اليسيط), kâmil (الكامل), mütekârib (المتقارب), tavîl (الطويل) ve vâfir (الوافر) olduğu gözlemlenmiştir. Müellifin her iki ana konuyu işlerken en az beş şiiri örnek olarak kullandığı müşahede edilmiştir.

3. KAYNAKÇA

el-'Aynî, E. (2010). *el-Makâşidü'n-Nahviyye fî Şerhi Şevâhidi Şürûhi'l-Elfiyye*. Kâhire: Dâru's-

Selâm.

Bağdatlı İsmâil Paşa, M. (2017). *Hediyetü'l-'Arifin Esma'u'l-Müellifin ve Âsâru'l-*

Muşannifin. Beyrût: Müessesetü't-Târîhi'l-'Arabî.

el-Cevcerî, M. (2004). *Şerhu Şuzûri'z-Zeheb*. Medine: 'Amâdetü'l-Bahsi'l-'İlmiyye bi'l-Câmi'ati'l-İslâmiyye.

Ebû Ali el-Merzûkî, A. (2003). *Şerhu Dîvânî'l-Hamâse*. Beyrût: Dâru'l-Kütübî'l-'İlmiyye.

Ebû Hayyân el-Endelüsî, M. (1996). *et-Tezyîl ve't-Tekmîl fî Şerhi Kitâbi't-Teshîl* (Cilt 1-14). Beyrût: Dâru'l-Kalem.

Ebû İbrâhîm el-Fârâbî, İ. (1974). *Dîvânü'l-Edeb* (Cilt 1-2). Kâhire: Mektebetü Lisâni'l-'Arab.

el-Halîl, E. (2007). *Kitâbü'l-'Ayn* (Cilt 1-8). Beyrût: Dâru ve Mektebetü'l-Hilâl.

İbn 'Akîl, E. (1980). *Şerhu İbn 'Akîl 'alâ Elfiyyeti İbn Mâlik*. (Cilt 1-4). Kâhire: Dâru't-Türâs.

İbn Cinnî, E. (1993). *Sırru Şinâ'ati'l-'Îrâb*. Beyrût: Dâru'l-Kalem.

İbn Mâlik, C. (1986). *Şerhu'l-Kâfiyyeti's-Şâfiyye*. Mekke: Dâru'l-Me'mûn li't-Türâs.

İbn Mâlik, C. (1990). *Şerhu't-Teshîl* (Cilt 1-4). Cîze: Dâru'l-Hacer.

İbn Mâlik, C. (1977). *Şerhu 'Umdeti'l-Hâfız ve 'Uddetü'l-Lâfız*. Bağdâd: İhyâu't-Türâsi'l-İslâmî.

İbn Saîd el-Mağribî, E. (2020). *Unvânü'l-Murkışât ve'l-Muṭribât*. Bâbil: Dâru'l-Furât.

İbn Sîde, E. (1996). *el-Muḥaşşas* (Cilt 1-5). Beyrût: Dâru İhyâ'i't-Türâsi'l-'Arabî.

İbn Usfûr el-İşbîlî, E. (1980). *Ḍarâ'irü's-Şi'r*. Kâhire: Dâru'l-Endülüs.

İbn Ya'îş, E. (2001). *Şerhu'l-Mufaşşal li'z-Zemahşerî* (Cilt 1-6). Beyrût: Dâru'l-Kütübî'l-'İlmiyye.

- İbnü'l-Enbârî, E. (1999). *el-Müzekker ve'l-Mü'ennes* (Cilt 1-3). Kâhire: Vizâretü'l-Evkâf, el-Meclisü'l-A'lâ li'ş-Şu'ûni'l-İslâmiyye, Lecnetü İhyâ'i't-Türâs.
- İbnü'l-Îmâd, E. (1986). *Şezerâtü'z-Zeheb fî Ahbâri men Zeheb*. (Cilt 1-10). Beyrût: Dâru İbni Kesîr.
- İbnü'n-Nâzım, B. (2000). *Şerhu İbni'n-Nâzım 'alâ Elfıyyeti İbni Mâlik*. Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- İbnü's-Sâiğ, M. (2004). *el-Lemhe fî Şerhi'l-Mulha*. Medine: el-Câmi'atü'l-İslâmiyye.
- İbnü's-Serrâc, E. (1996). *el-Uşûl fî'n-Nahv* (2. Baskı, Cilt 1-3). Beyrût: Müessesetü'r-Risâle.
- İbnü's-Sikkît, E. (1998). *el-Elfâz*. Beyrût: Mektebetü Lübnân.
- İmîl Ya'kûb, B. (1996). *el-Mu'cemu'l-Mufaşşal fî Şevâhidi'l-Lügati'l-'Arabiyye* (Cilt 1-14). Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Kehhâle, Ö. (1957). *Mu'cemu'l-Müellifîn*. (Cilt 1-15). Beyrût: Dâru İhyâ'i't-Türâsi'l-'Arabî.
- Muhammed Hasan Şürrâb, İ. (2007). *Şerhu'l-Şevâhidi's-Şi'riyye Ümmâti fî'l-Kütübi'n-Nahviyye* (Cilt 1-3). Beyrût: Müessesetü'r-Risâle.
- el-Murâdî, E. (1992). *el-Cena'd-Dânî fî Hurûfi'l-Me'ânî*. Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- el-Müberred, E. (1994). *el-Muhtedab* (Cilt 1-4). Kâhire: İhyâ'u't-Türâsi'l-İslâmî.
- Nâzırü'l-Ceyş, M. (2007). *Temhîdü'l-Kavâ'id bi Şerhi Teshîli'l-Fevâ'id*. Kâhire: Dâru's-Selâm.
- Özbalıkçı, M. R. (2000). "İbnü'n-Nâzım". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (21/168-169). TDV Yayınları.
- es-Safedî, S. (2000). *el-Vâfi bi'l-Vefeyât* (Cilt 1-29). Beyrût: Dâru İhyâ'i't-Türâsi'l-'Arabî.
- Serkîs, Y. (1928). *Mu'cemü'l-Maṭbû'âtî'l-'Arabiyye ve'l-Mu'arreb*. Kâhire: Matba'atü Serkîs.
- Sîbeveyhi, E. (1988). *el-Kitâb* (3. Baskı, Cilt 1-5). Kâhire: Mektebetü'l-Hâncî.
- es-Sîrâfî, E. (2008). *Şerhu Kitâbi Sîbeveyhi* (Cilt 1-5). Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- es-Süyûtî, C. (1979). *Buğyetü'l-Vu'ât fî Ṭabakâti'l-Lügaviyyîn ve'n-Nühât* (Cilt 1-2). Beyrût: Dâru'l-Fiker.
- eş-Şâtıbî, İ. (2007). *el-Makâşidü's-Şâfiye fî Şerhi'l-Hulâşati'l-Kâfiye* (Cilt 1-4). Mekke: Me'hedü'l-Buhûsi'l-İlmiyye ve İhyâ'i't-Türâsi'l-İslâmiyye.
- el-Ukberî, E. (1969). *et-Tibyân fî şerhi'd-Dîvân* (Cilt 1-4). Beyrût: Dâru'l-Ma'rife.

4. EKLER

Tablo 1. İbnü'n-Nâzım'ın mecrûrât konusunda istiḥâdda bulunduğu şairlerin tablo olarak ifade edilmesi.

Nosu	Şairin İsmi	Adedi	Ait Olduğu Dönem	Eserin Adı	Eserin Konusu	Sayfa No
1.	‘Abdullah b. ez-Ziba‘râ (ö. ?/?).	1.	Muhadramûn.	Şerhu İbni'n-Nâzım.	İzâfet.	282.
2.	‘Accâc (ö. 69/715).	3.	İslâmî.	Şerhu İbni'n-Nâzım.	Harfi cerler.	257, 258, 266.
3.	Ahvas (ö. 64/724).	1.	İslâmî.	Şerhu İbni'n-Nâzım.	İzâfet.	290.
4.	‘Amr b. Gülsûm (ö. 600).	1.	Cahilî.	Şerhu İbni'n-Nâzım.	İzâfet.	289.
5.	‘Amra el-Huseymî (ö. ?/?).	1.	Cahilî.	Şerhu İbni'n-Nâzım.	İzâfet.	292.
6.	A‘şâ (ö. 7/629).	5.	Muhadramûn.	Şerhu İbni'n-Nâzım.	Harfi cerler ve izâfet.	258, 264, 265, 288, 292.
7.	Cemîl (ö. 82/701).	2.	İslâmî.	Şerhu İbni'n-Nâzım.	Harfi cerler.	256, 270.
8.	Cerîr (ö. 110/728 [?]).	2.	İslâmî.	Şerhu İbni'n-Nâzım.	İzâfet.	275, 292.
9.	Damre b. Damre (ö. 608).	1.	Cahilî.	Şerhu İbni'n-Nâzım.	Harfi cerler.	269.
10.	Ebû Cendel b. el-Müsennâ et-Tuhevî (ö. 90/709).	1.	İslâmî.	Şerhu İbni'n-Nâzım.	İzâfet.	289.
11.	Ebû Duvâd el-İyâdî (ö. ?/?).	2.	Cahilî.	Şerhu İbni'n-Nâzım.	Harfi cerler ve izâfet.	268, 287.
12.	Ebû Hayye en-Nümeyrî (ö. ?/?).	1.	Muhadramûn.	Şerhu İbni'n-Nâzım.	İzâfet.	291.
13.	Ebû Sahr el-Hüzelî (ö. 80/700).	1.	İslâmî.	Şerhu İbni'n-Nâzım.	Harfi cerler.	262.
14.	Ebû Züeyb el-Hüzelî (ö. 28/648-49).	1.	Muhadramûn.	Şerhu İbni'n-Nâzım.	Harfi cerler ve izâfet.	257, 295.
15.	Fereздақ (ö. 114/732).	5.	İslâmî.	Şerhu İbni'n-Nâzım.	Harfi cerler ve izâfet.	267, 276, 279, 282.
16.	Hassân b. Şâbit (ö. 60/680 [?]).	1.	Muhadramûn.	Şerhu İbni'n-Nâzım.	İzâfet.	273.
17.	el-Hazîn el-Kinânî (ö. 100/718).	1.	İslâmî.	Şerhu İbni'n-Nâzım.	Harfi cerler.	260.
18.	Hubeyra b. ‘Abd Menâf (ö. ?/?).	1.	Cahilî.	Şerhu İbni'n-Nâzım.	İzâfet.	287.
19.	İbn Berrâk (ö. ?/?).	1.	Muhadramûn.	Şerhu İbni'n-Nâzım.	Harfi cerler.	269.
20.	İmruülkays b. ‘Âbis (ö. 540 dolayları).	2.	Cahilî.	Şerhu İbni'n-Nâzım.	Harfi cerler.	269, 270.
21.	el-Kuhayf el-‘Ukaylî (ö. 130/747).	1.	İslâmî.	Şerhu İbni'n-Nâzım.	Harfi cerler.	261.
22.	Kurayd b. Üneyf (ö. ?/?).	1.	Cahilî.	Şerhu İbni'n-Nâzım.	Harfi cerler.	261.
23.	el-Kutâmî (ö. 101/719-20 [?]).	1.	İslâmî.	Şerhu İbni'n-Nâzım.	Harfi cerler.	266.
24.	Kümeyt el-Esedî (ö. 126/744).	1.	İslâmî.	Şerhu İbni'n-Nâzım.	Harfi cerler.	267.
25.	Küseyyir ‘Azze (ö. 105/723).	1.	İslâmî.	Şerhu İbni'n-Nâzım.	İzâfet.	280.

26.	Mezâhım b. el-‘Ukeylî (ö. 120/730).	1.	İslâmî.	<i>Şerhu İbni'n-Nâzım.</i>	Harfi cerler.	266.
27.	Muâviye b. Ebû Süfyân (ö. 60/680).	1.	İslâmî.	<i>Şerhu İbni'n-Nâzım.</i>	İzâfet.	292.
28.	en-Nâbiğa el-Ca‘dî (ö. 65/685 [?]).	1.	İslâmî.	<i>Şerhu İbni'n-Nâzım.</i>	Harfi cerler.	256.
29.	Nâbiğa ez-Zübyânî (ö. 604 [?]).	2.	Cahilî.	<i>Şerhu İbni'n-Nâzım.</i>	Harfi cerler ve izâfet.	259, 281.
30.	Nehşel b. Harâ (ö. 45/665).	1.	Muhadramûn.	<i>Şerhu İbni'n-Nâzım.</i>	Harfi cerler.	268.
31.	Ömer b. Ebî Rabî‘a (ö. 93/711-12).	1.	İslâmî.	<i>Şerhu İbni'n-Nâzım.</i>	Harfi cerler.	263.
32.	er-Râ‘î en-Nümeyrî (ö. 90/708).	1.	İslâmî.	<i>Şerhu İbni'n-Nâzım.</i>	İzâfet.	285.
33.	Rû‘be b. el-‘Accâc (ö. 145/762).	3.	İslâmî.	<i>Şerhu İbni'n-Nâzım.</i>	Harfi cerler.	261, 265, 269.
34.	Seleme b. Yezîd (ö. ?/?).	1.	Muhadramûn.	<i>Şerhu İbni'n-Nâzım.</i>	Harfi cerler.	260.
35.	es-Sımme b. ‘Abdullah (ö. 95/713).	1.	İslâmî.	<i>Şerhu İbni'n-Nâzım.</i>	İzâfet.	284.
36.	Şairi belli olmayan.	20.		<i>Şerhu İbni'n-Nâzım.</i>	Harfi cerler ve izâfet.	256-257, 259, 260, 264, 265, 266, 270, 273, 277, 278, 279, 283, 285, 286, 290, 293.
36.	Zü‘r-Rumme (ö. 117/735).	1.	İslâmî.	<i>Şerhu İbni'n-Nâzım.</i>	İzâfet.	276.